

MANU FORTUNA

I P U I Ñ A

(NEURE ADISKIDE MARZELINO SOROA JAUNARI)

Denporak zelan aldiz
Zapataria zaldiz. (Euskal esangia).

Praisko, ez eizu egin alegin larregi,
Ainbeste neke baga aberastu naz ni;
Fortunarik ezin lei norberak ekarri,
Arek berak bear dau gugana etorri.
—Egia esan dozu Manu, lagun zarra,
Badakizu lanean nazala azkarra;
Bearra egiñ arren zu lako seik beste,
Beti aurkietan naz pobre ta arlote;
Baña, dakust munduan nagia ugari,
Diruzko erreketan egiñaz igeri,
¿Zeu bere beti izan etzara zuria?
Sorra, zorritz ta zorrez, gañera josia?
Eta gaur ikusteak zaldun egiñik zu,
Burura darakartaz milla pentsamentu.
Mesedez esaidazu Manu, arren bada,
¿Nondik deabru alan aberastu zara?
¿Nondik arrano dozu orain sarra-sarra
Dirua, gastetako non nai firri-farra?
¿Zelan jaungoiko zaitu Fortuna orrek jo,

Ez ete da sekula gugana elduko?

.
 —Ara Praisko jakizu Fortunea zer dan
 Atarikoa zanik pentsetan eneban,
 Emakumearena dauka antz guztia,
 Eta persona batek legeche bizia;
 Dabill erririk erri, baterik bestera,
 Joten daben guztia aberastutera;
 ¡Lastimaz inok ez dau bera ezaututen!
 ¡Agaitik aberastu gichi da egiten!
 Bestelan balekie zer dan Fortunea,
 Danak naiko leukie ari ikutzea;
 Orduan elitzate uelga bearrik
 Elitzatekelako bat bere pobrerik.

Orregaitik, baziña nozbait aurkituko,
 Fortunea dabillan errian zu Praisko:
 Besteai oi jakena gertau ez dakizun,
 Ondo da bera nor dan gaur jakin dagizun.

.
 A da emakume bat, aiñ ondo egiña,
 Ez zabal, ez bedarra, garbosea baña;
 Gañera zelan jazten, dan inor ez legez,
 Arri, perla, urre ta baita diamantez;
 Prinzesa danak dira bere inguruan,
 Arbi lorak legeche larrosen onduan;
 Jaungoikocho bat dala, nai nok leuke esango,
 Edo bai beste mundu baten zala jayo;
 Alako bati gero ¿zer egingo jako?
 Aberats zein pobreak, badakizu Praisko;
 Munduko erregiña balitza legeche,
 Danak bidea larga, zabal eta libre:
 Ez da millagro alan inor ez jotea,
 Eta mundu au pobre beti ikustea.

II

Orañ esanko deusut neure istoria,
 Eta kenduko dozu dudea guztia,

Ikusi daizunean zer gertatu jatan,
Banan, banan, agaitik gura deusut esan.

¿Etzara goinutetan beñ Donostiara
Joan egin nintzala ni bañuetara?
Orduan, bai, orduan, leku baten anche,
Fortuneagaz neban jo onetaraše.

.

Ondo pentsau bagarik, dranga, dranga, edan,
Bero andi bategaz zelan eiten neban;
Sagarduak ninduan *Moskorraz* ezkondu,
Ibilten eninduan; baña asko ondu.

Donostian bideak, naiz izan zabalak
Orduan danak ziran niretzat bedarrak,
Alboruntza egiten neban bakochean
Oi neban ertz batetik bestera artean;
¡O! zenbat ume neban egun atan bota!
Kastiguz bear neban kartzeleaz multa.

Praisko, etzan niretzat naikoa kalea,
Nasai ibilli nendin bear zan plazea;
Orregaitik egiten askok eustan barre,
Nigaz estropezauta, ez gichik asarre;
Baibenka banenbillan, au jo, ta a tope,
Borondatez eneutsan iñori nik alde,
Ordia oi dan gisan, ez buru, ta anka,
Bata eta besteak nerabiltzan loka.
Ause zan ene Praisko, anko komedia
Nekarrela atzetik Donosti erdia.

III

Entzun orain zelan zan nire suertea,
Kale baten betorren arro Fortunea;
Neure zintan ta neure alderuntza zuzen,
Eta ese giñan nik nolan niarduen;
Gura zeñ ez ebala, tope eitean bera,
Diñost: Manu, jo dozu Fortuna ederra;
Aberatsa izango zu zara lurrean,
Nai ezpadozu bere bizitza danean.

Baña, berak ekarren garboari eutsi,
 Ezinda, nekez zailldu egin nintzan zuti,
 Obeto nai dot esan orduko golpea,
 Dalako aitatzeko duiña dan gauzea;
 Makilleak ez baleust Praisko, lagun egiñ,
 Oiñpeko arrietan artuko neban miñ:
 Alan bere pipea, egin jatan ausi,
 Chapel erdi jantzia, sekulako jausi;
 Enintzalalako bera jasoteko gauza,
 Eleišatu egiñ zan niretzako plaza.

¡Bai!... Oraindiño bere gogoratutean!
 ¡Chapel arek miñ emon oi deust biotzean!
 Ezetara ez arren chanpon bat balio,
 Puskacho bat geiago emongo neuskio;
 Osabak eustalako Parisen erosi,
 Eta ogei urtean nebalako jantzi....
 Praisko, ¿zer derichazu ez eban merezi
 Armayoan gordeta eukitea beti?
 Iñok egingo baleust beñik beiñ, gaur billa,
 Laster artuko leukez errenlak milla.

Baña, sartu gaitezaz lengo lanbidera,
 Donostian jazona noa amaitzera.
 Zoro bat legez eta, gañera ordirik,
 Alkandora ta prakak soñean bakarrik,
 Chanka bietan oñak, abarketa baten,
 Tayu lotsagarri bat zelan nik nekarren;
 Mutiko zatar batek iya gaututean,
 Arrikada bat emon eustan kokotean.

Orduanche jo neban benetan nik lurra,
 Aotik eridala bitsagaz adurra;
 Larri ete ninduen ingo ankar zapal,
 Aurkitzen nintzan zelai, luze aña zabal.

Jentea egitean, baña echeratu
 Ta soillik nintzanean ni bere geratu
 Loak egin ninduan kateakaz lotu,
 Baita *Biaramonak* goisetik azkatu:

¡Ze pozik makillea eskuaz arturik
 Praisko ni jarri nintzan jagita zutunik!
 Nonbaitera *Moskorrak* bere eustan alde,
 Ez dot inoz itandu bizi bada bere.

IV

Esan dot istoria Donostiakoa,
 Amaikachok entzunda barre egiñikoa;
 Orañ azaldu nai dot arrezkerokoa,
 Dalako mundu dana arritutekoa.

.

Eneban sinistuko Praisko ezetara
 Fortuneak esanik gertauko jatala;
 Esan ta egiñ oso, ak eustan igarri,
 Bestelan zeuk dakutsu zelan nazan jarri.
 Ordurik ona dabill neugaz suertea,
 Beti daukat artzea inoz ez galtzea;
 Egiñik adiskide batek testamentu,
 Nondik enekiala nintzan aberastu;
 Dirua dot ugari, baserria pranko,
 Zorrrak pagau nituan, euki arren asko,
 Loterian sarturik, illean illean,
 Milloe bat peseta geitzen dot echean;
 Agaitik deitzen deuste, gaur *Manu-Fortuna*,
 Deitzen eusten guztiak, len *Manu-zorduna*.

Baña ¡o! inbidia madarikatua!
 Deabruak munduan anchiña sartua!
 ¡Ai! badakizu Praisko ikusi eziñak,
 Emoten deuskuzala tripetako miñak;
 Paper barritsu batzuk gaur dabe zabaldu
 Manuk bear dabela kiebran azaldu,
 Geyegi direala ditudan gastuak,
 Baña, ez dabez ondo atera kontuak;
 ¡A! balekiez ondo nire iturriak,
 ¿Zer dira edateko gureko euliak?
 Amar ume ditudaz, otseñiak amabi,

Lau koche barri barri, amazazpi zaldi,
Madrillen jauregia, Parisen echea,
Ichazorako bere bapor bat neurea.

Iñok esan bagarik, nik neuk dakit Praisko,
Jente askok zer deutsan gauzoi erechiko;
Beintzat esango dabe ezjakin tontuak,
Geyegi direala gureko kontuak;
Baña zuk legez oraiñ balekiez ondo,
Beste modu batera ¿eleukie esango?
¿Zer da burrukan Praisko zezenaz ardia?
¿Ibai bat agortzeko ¿nor? nor? chindurria?
¿Onek leortu leike pozu bat sekula?
¿Ta ibai bat irunsterik iñoz gertatu da?

Kontau beyez gazetak ipuiñak ugari,
Manun edo nun dauka arpegia garbi;
Agaitik esan deutsut Praisko, lenengoa,
Ain belu ikusirik achurren soloan;
Fortunea egiten ezpada etorri,
Ez dogula egingo indarrez ekarri.

—Eskerrik asko Manu, mesedeagaitik,
Atera nozulako duda danetatik,
Zorionean ziñan izan Donostian,
Guztiok ipinteko zure inbidian;
Neuk bere gura neuke, anche bertan aurten,
Egun batzuk irago bañuak artuten,
Zure antzera egin gaidan pruebea,
Tropezetan ete dan nigaz Fortunea.

¡Ai! alako bat balitz nik Manu gogoan,
Erabiliko neuke bizitza osoan!!!

FELIPE ARRESE TA BEITIA.

Ochandion, 1893-ko urtean.

